

*Regeling van het voortgezet onderwijs*BRIEF VAN DE MINISTER VAN
ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
(Ingezonden 27 maart 1961)

Nr. 12

Ter aanvulling van het gestelde in de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal nopens het onderhavige wetsontwerp (nr. 8), moge de ondergetekende hieronder enige nadere gegevens doen volgen inzake de inhoud van de algemene maatregel van bestuur ex artikel 19 en inzake de verscheidenheid van de opleidingen en cursussen voor nijverheidsonderwijs.

I

Algemene maatregel van bestuur ex artikel 19§ 1. *Inleiding*

Op bladzijde 57, linkerkolom boven, van de memorie van antwoord, heeft de ondergetekende medegedeeld, dat omtrent de inhoud van de door artikel 19 gevorderde algemene maatregel van bestuur overleg gaande was met verschillende organisaties en dat hij, zodra dit overleg geëindigd zou zijn, nadere mededelingen over de voorgenomen inhoud van de bedoelde algemene maatregel van bestuur aan de Kamer zou doen toekomen.

Naar aanleiding hiervan moge hij thans het volgende ter kennis van de Kamer brengen.

Een werkgroep uit het rijksschooltoezicht heeft een voorlopige inhoud van de hierboven bedoelde algemene maatregel van bestuur ontworpen en is daaromtrent in gedachtenwisseling getreden met verschillende daarvoor in aanmerking komende organisaties¹⁾ en met de Onderwijsraad. Als een eerste resultaat van deze gedachtenwisseling heeft de werkgroep een aantal wijzigingen aangebracht in wat zij zich voorlopig als inhoud van deze algemene maatregel van bestuur voorstelde.

Het ligt in de bedoeling van de ondergetekende het herziene ontwerp van de werkgroep aan de daarvoor in aanmerking komende organisaties en aan de Onderwijsraad ter fine van advies en tot het plegen van nader overleg voor te leggen. Daarna kan, mede aan de hand van deze adviezen, een voorontwerp van de betrokken algemene maatregel van bestuur worden opgesteld. De ondergetekende hoopt, dat intussen de Tweede Kamer der Staten-Generaal zich over de voorgestelde wetsbepalingen zal hebben uitgesproken. Voordien zal het uiteraard niet mogelijk zijn een concrete uitwerking op grond van de in gemeen overleg tot stand te brengen wetstekst op te stellen. Indien het ontwerp kracht van wet zal verkrijgen, is de ondergetekende voornemens te bevorderen, dat de in de onderhavige algemene maatregel van bestuur te regelen materie overeenkomstig het bepaalde in artikel 3 wordt aangewezen als een ontwerp, waaromtrent het daar bedoelde advies moet worden gevraagd.

¹⁾ Namelijk de Federatie van Rectoren en Directeuren van scholen voor v.h.m.o., de Raad van Leraren bij het v.h.m.o., het Ned. Verbond van directies en leerkrachten bij het n.o., de Commissie tot bestudering van goede onderwijsmethoden voor het algemeen vormend n.o. voor meisjes, de A.N.O.F., het M.U.L.O.-verband, de 3 Bonden van besturen van scholen voor v.m.h.o. en n.o., de Pedagogische Centra en de Commissie M.T.O.

Zolang nog niet vaststaat, dat de bepalingen van het ontwerp ongewijzigd kracht van wet zullen verkrijgen, kan het overleg slechts een voorlopig karakter dragen en zal het zich moeten beperken tot hoofdzaken. Daarom kan de ondergetekende thans ook niet uitvoerig ingaan op de mogelijke inhoud van die algemene maatregel van bestuur. Bovendien zou hij, door dit wel te doen, wellicht de indruk wekken, dat hij reeds tot in onderdelen zijn houding ten opzichte van de inhoud van dit belangrijke uitvoeringsbesluit zou hebben bepaald, in welk geval het daaromtrent alsnog te plegen overleg geen reële betekenis meer zou hebben. Dat het gevaar voor een dergelijke misvatting niet denkbeeldig is, is hem intussen reeds gebleken uit reacties, die het opnemen van enkele tabellen in de memorie van antwoord heeft gewekt. Toch had hij uitdrukkelijk vermeld zich in deze memorie te beperken „tot een zodanige uiteenzetting dat enig inzicht kan worden verkregen in de wijze, waarop naar zijn mening aan de onderwijskundige bedoelingen van het wetsontwerp vorm kan worden gegeven”.

Ten einde thans elk misverstand bij voorbaat uit te sluiten wil hij daarom nadrukkelijk verklaren, dat het feit dat hij hieronder nadere beschouwingen wijdt aan de mogelijke inhoud van de tot uitvoering van artikel 19 strekkende algemene maatregel van bestuur, niet betekent, dat hij ter zake reeds een keuze heeft gemaakt. De volgende mededelingen mogen dan ook slechts worden beschouwd als suggesties van een groep deskundigen, die de ondergetekende ter informatie aan de Kamer doorgeeft, opdat deze een indruk kan krijgen van de wijze, waarop aan de wet uitvoering kan worden gegeven. Of uiteindelijk deze dan wel een andere oplossing zal worden gekozen, zal mede afhangen van de resultaten van het te voeren overleg.

§ 2. Het brugjaar

a. v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o.

De lessentabel voor het brugjaar aan de scholen voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. zou aldus kunnen zijn samengesteld:

vakken	lessen
Nederlands	5
Engels	3
Duits	3
Geschiedenis	3
Aardrijkskunde	2
Wiskunde	4
Biologie	2
Muziek	1
Tekenen	2
Handvaardigheid	2
Lichamelijke oefening	3
Totaal	30

Aan het aantal van 30 zouden nog 2 wekelijkse lessen voor het geven van godsdienstonderwijs aan bijzondere scholen of bijbelkennis (niet verplicht) aan openbare scholen kunnen worden toegevoegd.

Voor het gymnasium met Latijn in het brugjaar zouden de aantallen lessen voor de vakken Nederlands en Duits elk met één kunnen worden verminderd en het totale aantal lessen op 32 kunnen worden gebracht. Voor het vak Latijn zijn dan 4 wekelijkse lessen beschikbaar.

De lessentabel voor het eerste leerjaar van een gymnasium zou er dan aldus kunnen uitzien:

vakken	lessen
Nederlands	4
Engels	3
Duits	2
Latijn	4
Geschiedenis	3
Aardrijkskunde	2
Wiskunde	4
Biologie	2
Muziek	1
Tekenen	2
Handvaardigheid	2
Lichamelijke oefening	3
Totaal	32

Voor het geven van godsdienstonderwijs of bijbelkennis zouden ook hier 2 wekelijkse lessen kunnen worden toegevoegd.

b. l.a.v.o. en lager beroepsonderwijs.

De lessentabel voor het brugjaar aan de scholen voor l.a.v.o. en voor lager beroepsonderwijs zou als volgt kunnen zijn samengesteld:

vakken	lessen
Nederlands	4
Geschiedenis en aardrijkskunde	4
Wiskunde (rekenen inbegrepen)	3
Kennis der natuur	3
Muziek	1
Tekenen	2
Handvaardigheid	6
Lichamelijke oefening	3
Totaal	26

Anders dan bij het brugjaar voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. zou het programma hier een zekere flexibiliteit moeten kunnen bieden. In verband daarmee is in dit voorstel het kernprogramma beperkt tot 26 lessen, zodat nog een aantal van bijvoorbeeld 6 lessen zou kunnen worden toegevoegd, hetgeen enige differentiatie mogelijk maakt. Ook hier zouden daarenboven nog 2 lessen kunnen worden besteed aan de vakken godsdienstonderwijs of bijbelkennis.

In deze lessentabel is het vak maatschappijleer niet opgenomen als afzonderlijk vak. Indien de bovenstaande lessentabel zou worden gevolgd, zou dit vak in artikel 11, derde lid, moeten worden uitgezonderd.

§ 3. De scholen voor voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

Ter uitvoering van artikel 19, tweede lid onder d (nieuw), zou de minimumlessentabel voor de onderscheiden studierichtingen van het v.w.o. aldus kunnen zijn samengesteld:

Vakken	Gymn. A	Gymn. B (met Grieks)	Gymn. B (zonder Grieks)	Athen. A	Athen. B
Nederlands	16	16	16	22	22
Engels	34	34	34	49	40
Duits					
Frans	28	21	21	—	—
Latijn					
Grieks	21	14	—	—	—
Geschiedenis	14	10	10	14	10
Aardrijkskunde	8	8	8	12	8
Wiskunde	14	24	26	18	26
Natuurkunde	7	14	15	7	15
Scheikunde	3	10	11	4	11
Biologie	4	8	8	4	8
Econ. wetenschappen	—	—	—	12	2
Staatsinrichting	—	—	—	2	2
Maatschappijleer	1	1	1	2	2
Muziek	3	3	3	3	3
Tekenen	4	4	4	6	6
Handvaardigheid	2	2	2	4	4
Lichamelijke oefening	13	13	13	13	13
Totaal N ₁ lessen	172	182	172	172	172
Marge van N ₂ lessen	20	10	20	20	20
Totaal N ₁ + N ₂	192	192	192	192	192
Marge van O lessen	12	12	12	12	12
Totaal N ₁ + N ₂ + O	204	204	204	204	204

Voor de besteding van de N₂ en O lessen zij verwezen naar de bladzijden 56 en 58 van de memorie van antwoord.

§ 4. De scholen voor hoger algemeen voortgezet onderwijs

Ter uitvoering van artikel 19, tweede lid onder *d* (nieuw), zou de minimumlessentabel voor het h.a.v.o. aldus kunnen zijn samengesteld:

Vakken	Aantal lessen
Nederlands	19
Moderne vreemde talen	38 ¹⁾
Geschiedenis	11
Aardrijkskunde	10
Maatschappijleer	3
Economie	—
Handelswetenschappen	— ²⁾
Wiskunde	10
Natuurkunde	6
Scheikunde	3
Biologie	4
Muziek	3
Tekenen	6
Handvaardigheid	6
Lichamelijke oefening	11
Totaal N ₁ lessen	130
Marge van N ₂ lessen	28
Totaal N ₁ + N ₂	158
Marge van O lessen	10
Totaal N ₁ + N ₂ + O	168

¹⁾ De leerling is verplicht in het tweede en derde leerjaar de lessen in ten minste 3, in de overige leerjaren de lessen in ten minste 2 moderne vreemde talen te volgen.

²⁾ De vakken economie en handelswetenschappen zijn niet voor elke leerling verplicht. Bij keuze van deze vakken zouden ten minste 4 resp. 10 lessen moeten worden gevolgd.

Een vergelijking van de bovenstaande minimumtabel met die van de huidige middelbare school voor meisjes laat zien, dat noch het totaal aantal lessen (130), noch de verdeling van de vakken op essentiële punten uiteenloopt.

Voor de besteding van de N₂ en O lessen zij verwezen naar blz. 56 van de memorie van antwoord.

§ 5. De scholen voor middelbaar algemeen voortgezet onderwijs

Ter uitvoering van artikel 19, tweede lid onder *d* (nieuw), zouden de minimumlessentabellen voor het vierde-, resp. driejarige m.a.v.o. aldus kunnen zijn samengesteld:

Vakken	Aantal lessen ¹⁾	
	4 j. m.a.v.o.	3 j. m.a.v.o.
Nederlands	16	12
Moderne vreemde talen	24 ²⁾	16 ²⁾
Geschiedenis	9	7
Aardrijkskunde	8	6
Maatschappijleer	2	2
Wiskunde	11	7
Natuur- en scheikunde	6	3
Biologie	6	6
Handelskennis	2	2
Muziek	3	2
Tekenen	4	4
Handvaardigheid	4	4
Lichamelijke oefening	9	7
Totaal N ₁ lessen	104	78
Marge van N ₂ lessen	22	16
Totaal N ₁ + N ₂	126	94
Marge van O lessen	8	6
Totaal N ₁ + N ₂ + O	134	100

¹⁾ Duur der lessen is 50 minuten.

²⁾ Deze aantallen zouden over twee moderne vreemde talen kunnen worden verdeeld.

Voor de besteding van de N₂ en O lessen zij verwezen naar blz. 56 van de memorie van antwoord.

§ 6. De scholen voor lager algemeen voortgezet onderwijs

Ter uitvoering van artikel 19, tweede lid onder *d* (nieuw), zou de minimumtabel voor het l.a.v.o. aldus kunnen zijn samengesteld:

Vakken	Lessen
Nederlands	8
Geschiedenis en aardrijkskunde	8 ¹⁾
Maatschappijleer	1 ¹⁾
Wiskunde	7
Kennis der natuur	6
Muziek	2
Tekenen	4
Handvaardigheid	8
Lichamelijke oefening	5
Totaal N ₁ lessen	49
Marge van N ₂ lessen	15
Totaal N ₁ + N ₂	64
Marge van O lessen	4
Totaal N ₁ + N ₂ + O	68

¹⁾ Zou het vak maatschappijleer in het brugjaar niet vervallen, dan zouden de aantallen lessen voor geschiedenis en aardrijkskunde en voor maatschappijleer op 7 en 2 kunnen worden gesteld.

Voor de besteding van de N₂ en O lessen zij verwezen naar blz. 56 van de memorie van antwoord.

Wellicht is het wenselijk in de minimumtabel voor het l.a.v.o. enige differentiatie mogelijk te maken, rekening houdende met verschillen in aanleg van de leerlingen. Zo zou het accent door enige vermindering van het aantal lessen in de theoretische vakken meer naar de praktische vakken verschoven kunnen worden.

II

Regeling van het beroepsonderwijs

In de nota van wijzigingen (nr. 9) is de ondergetekende tegemoetgekomen aan de wens van zeer vele leden om het beroepsonderwijs in de wet zelf zoveel mogelijk gestalte te geven. Intussen heeft hij in de memorie van antwoord (algemene beschouwingen, hoofdstuk IV, § 3, blz. 24—25, en artikel 13, blz. 53) reeds gewezen op de moeilijkheid om voor het beroepsonderwijs een meer uitgewerkte regeling in de wet vast te leggen. Deze moeilijkheid is vooral gelegen in de zeer grote verscheidenheid van de talrijke opleidingen en cursussen, die onder de verschillende sectoren van het beroepsonderwijs vallen. Ten einde een indruk te geven van deze verscheiden-

heid, doet de ondergetekende aan de Kamer hierbij een overzicht toekomen van de thans bestaande opleidingen en cursussen voor nijverheidsonderwijs voor jongens (bijlage I) en voor meisjes (bijlage II). Hij vestigt er de aandacht op, dat deze overzichten slechts betrekking hebben op twee van de acht in de artikelen 12 en 13 genoemde sectoren van beroeps-
onderwijs. Hij meent echter met deze voorbeelden, die de door hem genoemde moeilijkheid duidelijk illustreren, te kunnen volstaan.

*De minister van onderwijs, kunsten
en wetenschappen,*

J. CALS.

BIJLAGE I

Overzicht van opleidingen en cursussen voor nijverheidsonderwijs voor jongens

L.N.O.	Basisopleiding aan lagere technische school of vakschool (incl. opleidingen voor individueel technisch onderwijs en b.n.o.)	blz. 6-7
	aanvullend onderwijs:	
	avondnijverheidsscholen	7
	eventueel als aanvullend onderwijs bij het (primaire) leerlingstelsel	7
	eventueel als aanvullend onderwijs bij het (voortgezette) leerlingstelsel	9
	andere (voortgezette) opleidingen (o.m. voor speciale doeleinden)	10
	Nautisch onderwijs	10
U.L.N.O.	Dagopleidingen	11-12
	Avondopleidingen	12
	Nautisch onderwijs	13
M.N.O.	Technisch onderwijs dagopleidingen	13-14
	Technisch onderwijs avondopleidingen	14
	Middelbaar kunstnijverheidsonderwijs/architectenopleiding	14-15
	Opleiding van leraren	15-16
	Nautisch onderwijs	16-17

Verklaring van afkortingen:

a.n.s.	= avondnijverheidsschool
b.l.o.	= buitengewoon lager onderwijs
g.h.v.	= grote handelsvaart
g.l.o.	= gewoon lager onderwijs — 6 klassen g.l.o. = 6 klassen van een school voor g.l.o. met goed gevolg doorlopen hebben
h.t.s.	= hogere technische school
k.h.v.	= kleine handelsvaart
l.t.s.	= lagere technische school
N.V.L.	= Ned. Vereniging voor Las- techniek

O.C.M.A.	= Opl. school voor Chr. Maat- schappelijke Arbeid
s.k.	= schakelklas
Smecoma	= Stichting voor vakopl. voor het smeden-, constructie- en machine- reparatiebedrijf
T.D.-K.M.	= Techn. Dienst bij de Kon. Marine
u.t.s.	= uitgebreid technische school
V.A.M.	= Stichting Vakopl. Automobiel- en Motorrijwielbedrijf
V.E.V.	= Ver. tot bevordering van Elektro- techn. Vakonderwijs in Neder- land
V.V.A.	= Ver. ter Veredeling van het Ambacht

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding	
		jaar	aantal lessen per week
			dag
L.N.O. basis-opleiding aan l.t.s. of vak-school			
1e algemeen leerjaar	6 klassen g.l.o.	1	32
<i>Afdelingen:</i>			
metaalbewerken edelmetaalbewerken scheepsbouw carrosseriebouw koper-, lood- en zinkbewerken gieterijtechniek modelmaken lassen timmeren stukadoren schilderen meubelmaken meubel- en woningstoffen rietmeubelmaken papiermaken chemische techniek textieltechniek kleermaken schoenmaken brood- en banketbakken banketbakken (3e bediende) metselen	1e algemeen leerjaar	2	36
fijnmetaalbewerken autoherstellen elektrotechniek landbouwwerktuigherstellen textielmachinemonieur grafische opleidingen ¹⁾ letterzetten boekdrukken boekbinden lithografie offsetdrukken chemigrafie diepdrukken reproductietekenen machinezetten monotypegieten en -tikken		1. 1e algemeen leerjaar 2. afd. timmeren	2 1
banketbakken kok/kelner confectie-industrie ¹⁾ horlogemaken kleermaken meubelmaken meubelstoffen woningstoffen (incl. behangen) papierindustrie	1e leerjaar metaalbewerken 1e leerjaar textieltechniek	2 2	36 36
textieltechniek ¹⁾		6 klassen g.l.o. + 12 jaar, 8 mnd.	3
	afd. letterzetten of bedrijfsdipl. handzetten	1	40
	6 klassen g.l.o. + 12 jaar, 8 mnd.	3	36
	idem	4	36
	idem	4	36
	idem	3	36
	idem	3	36
	idem	1	40
	leerplichtvrij	2	9
	6 klassen g.l.o. + 12 jaar, 8 mnd.	2	40
Opleiding voor individueel lager technisch onderwijs			
metaalbewerken timmeren schilderen metselen schoenmaken (herstellen) schoentechniek (machinaal) vormen/gieten 1e algemeen leerjaar	1e algemeen leerjaar	2	36
	7 jaar g.l.o. (w.o. b.l.o.) (ongeacht aantal klassen)	1	32

¹⁾ opleidingsvorm in overleg

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
Opleidingen voor leerlingen als bedoeld in het Besluit B.L.O. 1949				
doofstommen slechthorenden blinden en slechtzienden lichamelijk gebrekkigen regerings- of voogdijpupillen metaalbewerken fijnmetaalbewerken timmeren meubelmaken metselen schilderen koper-, lood- en zinkbewerken elektrotechniek landbouwwerktuigherstellen grafische vakken brood- en banketbakken	variërend van 6 klassen g.l.o. - 8 jaar b.l.o.	3	4	25-40
L.N.O. aanvullend onderwijs avond-nijverheidsschool				
<i>Diverse afdelingen</i>				
A-cursus	leerplichtvrij			3 × 6 mnd. 12
B-cursus	leerplichtvrij + getuigschrift l.t.s. of A-cursus			2 × 6 mnd. 12
Opleidingen eventueel als aanvullend onderwijs bij het (primaire) leerlingstelsel (vaak in het kader van de avondnijverheidsschool, soms aan l.t.s.)	algemeen: 1. leerplichtvrij 2. l.t.s. of A-cursus			3 × 6-8 mnd. 12-9
				2 × 6-8 mnd. 12-9
		3	of	
		2	9	
<i>Vakrichtingen:</i>				
autoherstellen hulpmonteur V.A.M.	l.t.s., afd. aut. ¹⁾	2	9	
		2	4	+ 8 mnd. 6
banketbakken 3e bediende	leerplichtvrij	3	8	(+) 6
2e bediende	3e bediende (l.t.s., afd. b.k.)	2	8	(+) 6
bouwbedrijf timmeren metselen betontimmeren betonijzervlechten tegelzetten steenhouwen ovenbouwen voegen	1. l.t.s., afd. tim. of mets. 2. leerplichtvrij	2	4	+ 8 mnd. 6 2 × 8 mnd. 9
		3	4	+ 8 mnd. 6 3 × 8 mnd. 9
carrosseriebouw	1. l.t.s., afd. metaal 2. leerplichtvrij			2 × 6 mnd. 12 3 × 6 mnd. 12
brood- en banketbakken gezel	1. l.t.s., afd. b.b.k.	2	4	+ 8 mnd. 4
		2	8	
	2. leerplichtvrij	3	4	+ 8 mnd. 4
		3	8	
centr. verwarmingsbedrijf (hulp)monteur (1e fase)	l.t.s., afd. met.	2	4	+ 8 mnd. 4
chem. techniek bedieningsvakman	l.t.s., afd. chem. techn., met., el.	2	8-12	2 × 8 mnd. 9
elektrotechniek adsp. V.E.V.-cursist B event. gecomb. met opl. hulpmonteur (s.h.m., z.h.m., r.h.m., e.h.m.)	l.t.s., afd. el. ²⁾			1 × 9 mnd. 9 1 × 7 mnd. 6-9
gawalo adsp. gezel	l.t.s., afd. met.			2 × 8 mnd. 9
grafische industrie div. opleidingen voor letterzetten, boekdrukken, chemigrafie, diep- drukken, fotografie, lithografie, offset, boekbinden	leerplichtvrij + 6 klassen g.l.o. + 1 klas voortgez. onderwijs	4		8-9

¹⁾ direct na l.t.s., afd. aut., kan examen worden gedaan voor theorie-gedeelte

²⁾ direct na l.t.s., afd. el., kan examen worden gedaan

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
ass. calculator	m.u.l.o., 3 jaar h.b.s., gymn., boekhoud-diploma			2 × 8 mnd. 6
leermeester-gezel letterzetten machinezetten monotype boekdrukken boekbinden	} 24 jaar + bedrijfsdiploma			2 × 6 mnd. 6
aanv. praktijk-opleiding alg. grafische kennis		leerplichtvrij + bedrijfsdiploma leerplichtvrij		
horecabedrijf	1. opleiding kok/kelner	2	9	
	2. 6 klassen g.l.o. + 2 jaar voortgez. ond.	4	9	
houtbedrijf (div. opleidingen voor meubelmaken, meubelstoffen, mach. houtbewer- king, zagen, schaven, bestekzoeken, enz. enz.)	1. l.t.s., afd. tim. of meubelm.			2 × 6-8 mnd. 12-9
	2. leerplichtvrij			3 × 6-8 mnd. 12-9
meubelmaken stoffen	} getuigschrift vakschool			2 × 8 mnd. 15
woningstoffen				
kappersbedrijf gezel	leerplichtvrij			3 × 8 mnd. 9-12
metaalbedrijf (div. opleidingen voor mach. bank- werken, plaatwerken, metaaldraaien, frezen, stempelmaken, koperslaan, modelmaken, graveren, enz.)	1. l.t.s., afd. metaal	2-3	8	(+) 8 mnd. 6 2-3 × 6 mnd. 12
	2. leerplichtvrij	3-4	8	3-4 × 6 mnd. 12
rijwielherstellersbedrijf hulpmonteur	1. l.t.s., afd. metaal	2	8	2 × 6 mnd. 12
	2. leerplichtvrij	3	8	+ 3 × 6 mnd. 6
		3	4	3 × 6 mnd. 12
schildersbedrijf leerling schilderen	leerplichtvrij	3	4	+ 3 × 9 mnd. 3 3 × 6 mnd. 3
gevoud. leerl. schilderen	} l.t.s., afd. schilderen	2	4	+ 2 × 9 mnd. 3
leerl. scheepsschilderen				2 × 6 mnd. 3
leerl. industrieschilderen				
leerl. verfindustrie				
schoenindustrie	1. l.t.s., afd. schoentechn.	2	14	
		2	4	+ 2 × 8 mnd. 2
	2. leerplichtvrij	3	4	+ 3 × 8 mnd. 2
schoenmaken (herstellen)	1. l.t.s., afd. schoenmaken	2	8	+ 2 × 6 mnd. 3
	2. leerplichtvrij	3	8	+ 3 × 6 mnd. 3
slagerij- en vleeswarenbedrijf smecoma	leerplichtvrij	3 × 10 mnd.		5 d/a
aspirant-smecoma (smeden, plaat- en constructie-bankwerken, draaien, landbouwwerktuigherstellen)	1. l.t.s., afd. met.	2	8	2 × 8 mnd. 9
	2. leerplichtvrij	3	8	
stukadoorsbedrijf	1. l.t.s.	2	8	2 × 6 mnd. 12
	2. leerplichtvrij	3	8	3 × 6 mnd. 12
terrazzobedrijf textielindustrie	leerplichtvrij			3 × 6 mnd. 12
spinnen	1. opleiding text.			2 × 12 mnd. 6 ¹⁾
weven	2. leerplichtvrij			3 × 12 mnd. 6 ¹⁾
tricotage				
verven				
wegenbouw straatmaken	leerplichtvrij	3	8	

¹⁾ alleen bij ploegenstelsel 12 mnd., aantal lessen (6) kan worden verhoogd met 2 facultatieve lessen

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
L.N.O. aanvullend onderwijs				
<i>Opleidingen</i>				
<i>eventueel als aanvullend onderwijs bij het (voortgezette) leerlingstelsel (vaak in het kader van de avondnijverheidsschool, soms aan de I.t.s.)</i>				
autoherstellen				
2e monteur V.A.M.	hulpmonteur V.A.M. ¹⁾	2		2 × 8 mnd. 9
banketbakken				
1e bediende	2e bediende	1	8	(+) 6
bouwbedrijf				
gezel timmeren V.V.A.	B-cursus a.n.s. ²⁾			2 × 8 mnd. 9
gezel metselen V.V.A.	idem ²⁾			2 × 8 mnd. 9
adsp. bouwkundig opzichter	idem			2 × 8 mnd. 9
brood-banketbakken				
1e gezel	gezel b.b.k.	1	4	+ 1 × 8 mnd. 4
centr. verwarmingsbedrijf				
monteur (theorie 2e fase)	(hulp)monteur (1e fase)	2	4	+ 2 × 8 mnd. 4
elektrotech. industrie				
monteursopleiding				
sterkstroommonteur	asp. V.E.V.-curs. B + I.I.s.t. + praktijk			2 × 8 mnd. 6
zwakstroommonteur	idem			2 × 8 mnd. 6
radiomonteur	idem			3 × 8 mnd. 6
elektronicamonteur	idem			3 × 8 mnd. 6
televisiemonteur ³⁾	dipl. radiomonteur			1 × 8 mnd. 6
appl. cursussen				
sterkstroommonteur	dipl. zwakstroommonteur/radiomonteur/ elektronicamonteur			1 × 8 mnd. 6
zwakstroommonteur	dipl. sterkstroommonteur/radio/ elektronicamonteur			1 × 8 mnd. 6
radiomonteur	dipl. sterkstroom/zwakstroommonteur electronicamonteur			2 × 8 mnd. 6 1 × 8 mnd. 6
electronicamonteur	dipl. sterkstroommonteur/ zwakstroommonteur radiomonteur			2 × 8 mnd. 6 1 × 8 mnd. 6
gawalo (koper-, lood- en zinkbewerken)				
gezel waterfitter	} asp.-gezel			
gezel gasfitter				
gezel loodgieter				1 × 8 mnd. 9
houtbedrijf				
gezel meubelmaken V.V.A.	} B-cursus a.n.s. ⁴⁾			
gezel scheepsbeschietsen V.V.A.				2 × 8 mnd. 9
metaalbedrijf				
gezel machinebankwerken V.V.A.	} B-cursus a.n.s. ⁵⁾			
gezel constr.bankwerken V.V.A.				2 × 8 mnd. 9
gezel metaaldraaien V.V.A.				
schildersbedrijf ⁶⁾				
gezel schilderen	} dipl. gevorderd leerling			
gezel sloopsschilderen				
gezel industriesschilderen				
vakman verfindustrie				1 × 9 mnd. 9
schoenmaken (herstellen)				
gezel (dipl. A 1)	dipl. leerlingstelsel	2	4	
Smecoma				
gezel smids- en constructie bank- werken	} adsp. Smecoma			
gezel machinale vakken				
2e monteur landbouwwerktuigen				
2e monteur landbouwtrekkers				2 × 8 mnd. 9
2e service-monteur				
stukadoorsbedrijf				
gezel stukadoeren V.V.A.	B-cursus a.n.s. ⁴⁾	1	8	

¹⁾ voor prakt.ex. is 4 jr. prakt. vereist

²⁾ opleidingsvorm in overleg; in jaar van examen 19 jaar

³⁾ opleiding in oprichting

⁴⁾ in jaar van examen 19 jaar

⁵⁾ in jaar van examen 22 jaar

⁶⁾ opleidingsvorm in overleg

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
L.N.O. andere (voortgezette) opleidingen (o.m. voor speciale doeleinden)				
autoherstellen				
1e monteur V.A.M.	2e monteur V.A.M. ¹⁾			2 × 8 mnd. 9
elektrotech. industrie	} dipl. sterkstroommonteur dipl. radiomonteur dipl. radiotechn. installateur			2 × 8 mnd. 6
elektrotechn. installateur				1 × 8 mnd. 6
elektrotechn. wikkelaar				2 × 8 mnd. 6
radiotechn. installateur				
televisietechn. installateur ²⁾				
gawalo				
bew. vakbekwaamheid	} gezel waterfitter gezel gasfitter gezel loodgieter			1 × 8 mnd. 3
waterfitten				
gasfitten				
loodgieten				
kappersbedrijf	gezel			1 × 8 mnd. 12
bew. vakbekwaamheid				
schildersbedrijf	gezel schilderen			2 × 8 mnd. 9
bew. vakbekwaamheid	gezel industriesschilderen			
dipl. lak- en verfspuiter ²⁾				
schoenmaken (herstellen)				
dipl. onderwerkmaker (B 1)	dipl. schoenhersteller (A) ²⁾	1	8	
dipl. maatschoenmaker (B 2)	dipl. B 1	3	8	
dipl. orthoped. schoenmaker (C)	dipl. B (= B 1 + B 2)	3	8	
slagerijbedrijf	1. 18 jr. + dipl. l.l.s.t. + s.v.o.-dipl.	1 × 5 mnd.	40	
patroonsopleiding	2. 18 jr. + dipl. l.l.s.t. + s.v.o.-dipl.	}		1 × 12 mnd. 8
				1 × 12 mnd. 9
wegenbouw				
machinist ⁴⁾	6 klassen g.l.o. + l.t.s., afd. met + 1 jaar P.B.N.A.-opl. ll.-machinist of 2 jr. P.B.N.A.-opl. ll.mach. + 2 jr. prakt. hulp-machinist	1	40	
opl. landmachinist	B-cursus a.n.s.			2 × 8 mnd. 12
verklaring A en B voor resp. stoom- bedrijf, motorbedrijf, koelbedrijf				
opl. amanuensis	l.t.s. of A-cursus a.n.s. of mulo-dipl.			3 × 8 mnd. 9-12
opl. lassen				
autogeen lassen	} leerplichtvrij, praktijk getuigschrift beginners getuigschrift gevorderden + 2 jaar laspraktijk + 21 jaar			1 × 6 mnd. 4 of
beginners				1 × 7 mnd. 3
gevorderden				1 × 6 mnd. 6
gronddiploma N.V.L.				
booglassen				
beginners	} als voor autogeen lassen			als voor
gevorderden				autogeen
gronddipl. N.V.L.				lassen
L.N.O. nautisch onderwijs				
opl. matroos g. en k.h.v.	6 klassen g.l.o. 14-15 jaar keuringsbewijzen	1	40	
motordrijver k.h.v.	17 jaar l.t.s. afd. met of 6 klassen g.l.o. + 2 jaar praktijk keuringsbewijzen	1. ½	36	
vooropleiding schipper kust-, Rijn- en binnenvaart	6 klassen g.l.o. of toel.ex. 12 jaar, 8 mnd. keuringsbewijzen	2. 1		12
dipl. schipper binnenvaart	6 klassen g.l.o. 20 jaar 4 jaar vaartijd na 16e jaar keuringsbewijzen	2	40	
dipl. machinist binnenvaart	idem	1. 4 mnd.	40	
opl. visser binnenvaart	idem	2.		2 × 6 mnd. 12
cursus radarnavigatie voor de Rijn- en binnenvaart	vold. vaartijd op Rijn- en binnenvaart	5 dagen (35 lessen) - 3 mnd. vaartijd a.b.v. Rijn- of binnenvaartuig met radar (100 radaruren) - 2½ dag (18 lessen)		2 × 6 mnd. 12
voorbereidend visserijonderwijs	6 klassen g.l.o.	2.	36	
winterdagcursus voor ⁵⁾ jeugdige vissers van 15-17 jaar	opl. voorbereidend viss.ond. leerplichtvrij	2 × 5 mnd.	36	
		3 × 5 mnd.		

¹⁾ voor prakt. ex. 6 jr. praktijk vereist²⁾ opl. in oprichting³⁾ dipl. schoenhersteller (A) wordt verkregen met dipl. A 1 (gezel schoenmaken) en het volgen van een commerciële opleiding (z.g. A2)⁴⁾ Opleidingsvorm in overleg⁵⁾ Opleidend o.m. voor examen ter verkrijging van bewijs van bekendheid met de bepalingen ter voorkoming van aanvaringen op zee

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
stuurman zeevisvaart	leerplichtvrij 6 klassen g.l.o. + vaartijd 17 jaar + 6 mnd. keuringsbewijzen	2 × 5 mnd.	30-40	
machinist-stoker zeevisvaart	idem	6 mnd.	33	
machinist zeevisvaart	dipl.mach.-stoker zeevisvaart + 1 jaar praktijk	5 mnd.	33	
aanvullingsdipl. stuurman	dipl. stuurman zeevisvaart	5 mnd.	18	
motordrijver zeevisvaart	6 klassen g.l.o. + 1 jaar vaartijd 17 jaar + 6 mnd.	1. 6 mnd. 2.	34-36 1 × 5 mnd. 15 2 × 5 mnd. 18	
beperkt certificaat radiotelefonist	leerplichtvrij	5 mnd.	2	
stuurman sleepvaart	6 klassen g.l.o. + vaartijd 17 jaar + 6 mnd.	2 × 5 mnd.	30-40	
havenarbeider	6 klassen g.l.o. 12 jaar, 8 mnd.	1. voorb. 2.	35 40	
aanv. opl. havenarbeider (prim. I.I.s.t.)	1. getuigschrift havenvakschool 2. 16 jaar + 1 jaar voortgez. ond.	2 3	12 12	
(voortgez. I.I.s.t.) I.I.-controleur vorktruck- en kraan- wagenrijder	dipl. leerlingstelsel	1	12	
winchdrijver - kabelgast	dipl. leerlingstelsel 18 jaar	1	12	
cursus bestman	leerplichtvrij 6 klassen g.l.o. + prakt. idem		1 × 8 mnd. 14	
cursus schieman			1 × 8 mnd. 9-12	
cursus viskennis en visbewerking dipl. A			1 × 8 mnd. 8	
idem dipl. B	dipl. A		1 × 8 mnd. 6	
cursus fileren van platvis	leerplichtvrij, 6 klassen g.l.o. prakt. in viss.bedrijf		1 × 8 mnd. 6	
cursus breien en boeten	leerplichtvrij		1 × 5 mnd. 13	
U.L.N.O. dagonderwijs				
dag-v.u.t.o.	I.t.s.	1	36	
uitgebreid techn. school schakelklas	15 jaar I.t.s. + toel.ex. in Ned., rek., algebra, meet- kunde	1	36	
opleidingen: autotechniek bouwkunde elektronica elektrotechniek fijnmech. techniek optiek meubelfabr. en -ambacht stoffereren en behangen mach. timmerbedrijf houthandel textieltechniek mech. techniek chem. techniek weg- en waterbouwkunde werktuigbouwkunde	s.k. u.t.s. of dipl. mulo-A (+ wisk.), mulo-B of 3 jr. h.b.s., gymn. of 2 jr. h.b.s., gymn., 3 jr. u.l.o. (+ wisk.) + toel.ex. in Ned., algebra, meetk., Engels, Duits	2	40 + 1 prakt.jaar	
part-time-u.t.s.	1e leerjaar: I.t.s. + toel.ex. 2e leerjaar: s.k. u.t.s. 3 jr. u.l.o. (+ wisk.) } + toel.ex. 2 jr. h.b.s., gymn. }	5	8 4	
elektrotechn. school vakrichting sterkstroom vakrichting telecommunicatietechn. vakrichting meet- en regeltechn.	dipl. mulo-A (+ wisk.) of dipl. mulo-B of 3 jr. h.b.s. of 2 jr. u.l.o. 2 jr. h.b.s. } + toel.ex. I.t.s., afd. e I., 3 j.c.	3 incl. ½ jr. praktijk 4 incl. ½ jr. praktijk	40 40	
edelmetaalbedrijf goudsmeden zilversmeden juweliers galvaniseurs graveurs horlogemakers horlogemakers	15 jaar dipl. mulo-A of B of 3 jr. h.b.s. of s.k. u.t.s. of I.t.s. 3 jr. u.l.o. } + toel. ex. 2 jr. h.b.s. } 6 jr. g.l.o. + toel.ex. dipl. mulo-A of B	3 3 3 4 2	44 + 1 jaar praktijk 44 + 2 jaar praktijk 44 + 1 jaar praktijk 36-40 + 2 jaar praktijk 40 + 2 jaar praktijk	

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding	
		jaar	aantal lessen per week dag avond
fotograf. bedrijf			
alg. fotografie	16 jaar +	3	40
techn. en wetensch. fotografie	dipl. mulo-A of B of	3	36
reprografie	2 jr. h.b.s., gymn. of	2	36
fotografisch assistent	toel.ex.	2	36
filmtechniek		3	36
fotohandel		3	36
grafisch bedrijf			
alg. graf. opl. (patroon)	dipl. mulo-B, 3 jr. h.b.s., gymn.	3	40
typografie			
boekbinden			
reproduktietechn.			
laboratoriumtechnicus	15 jr.		
(instrumentmaken, glasblazen, glas- slijpen)	l.t.s., afd. f met. + toel.ex.	3-5	ca. 48
schildersbedrijf	1. 17 jaar	2	41 + 1 jaar praktijk
	l.t.s., afd. schi. + 2 jr. praktijk		
	2. 17 jaar	1 × 12 mnd.	40
	toel.ex.	2 × 7 mnd. + 2 × 5 mnd.	praktijk
bakkersbedrijf	17 jaar +		
	l.t.s., 2 jr. ulo + toel.ex. + 2 jr. praktijk	2	40
	mulo-dipl., 3 jr. h.b.s. + toel.ex. + 1 jr. praktijk		
	h.b.s.-5 jr. cursus + toel.ex.		
maalderij	17 jr. +	2	40
	l.t.s., 2 jr. u.l.o., h.b.s. + toel. ex. + 1 jr. praktijk		
	h.b.s. + toel.ex.		
confectie-industrie	3 jr. u.l.o., m.m.s. of	2	40
	2 jr. h.b.s., gymn. of		
	4 jr. huishoudschool of toel.ex.		
manufacturier	dipl. mulo-A of B	2	38
detailhandel	6 jr. g.l.o. ¹⁾	4	32-40
voorber. opl. mijnopzichter	19 jaar + toel.ex.	1	16
U.L.N.O. avondonderwijs			
opl. bewijs alg. ontw. N.O. (o.b.a.o.)	l.t.s. (+ B-cursus a.n.s.)	2	10
aanvulling v.u.t.o.		2	3
avond-u.t.s.	1e leerjaar: l.t.s. + toel. ex.		
afdelingen:	2e leerjaar: s. k. u.t.s.		
bouwkunde	3 jr. u.l.o. (+ wisk.)	5	12
elektrotechn.	2 jr. h.b.s.		
weg- en waterb. werktuigbk.	+ toel. ex.		
applicatiecursussen			
elektronica en meet- en regeltechn.	u.t.s., afd. elektr. of fijnmech. techn.	2	8
elektrotechn. install.	u.t.s., afd. elektr.	1	8
werkkt. app. bouw	u.t.s., afd. werktbk.	2	8
industrie-avondschoon			
werktbk. A	dipl. mulo-B, 3 jr. h.b.s.		2-3 × 10 mnd. 9
elektrotechn. A	s.k. h.t.s.		
bouwk. opzichter-tekenaar	l.t.s. + toel. ex.	5	12
elektrotechn. opzichter-tekenaar	1e leerjaar: l.t.s. + toel. ex.	5	9-12
	a.n.s.-B toel. ex.		
	dipl. mulo-A (+ wisk.)		
	2e leerjaar: dipl. mulo-B, 3 jr. h.b.s. bewijs alg. ontw. N.O.		
opl. horlogemaken	leerplichtvrij, prakt. + toel. ex.		2 × 8 mnd. 9
opl. machineconstructeur	dipl. mulo-B, 3 jr. h.b.s. of	3	12-16
	l.t.s. + s.k. (toel. ex.)		
opl. verwarmingstechniek	dipl. mulo-B, 3 jr. h.b.s. of	2	12
	o.b.a.o. N.O. of		
	s.k. h.t.s.		
fotograf. bedrijf			
alg. fotografie	dipl. mulo-A of B, 3 jr. h.b.s., gymn., 16 jr.		4 × 7 mnd. 12
techn. en wetensch. fotografie			4 × 7 mnd. 12
reprografie			4 × 7 mnd. 12
fotograf. assistent			2 × 7 mnd. 12
filmtechniek			4 × 7 mnd. 12
fotohandel			3 × 7 mnd. 12

¹⁾ opleidingsvorm in overleg

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
U.L.N.O. nautisch onderwijs				
Voorlopig diploma als scheepswerktuigkundige (V.D.-opleiding)	1. max. 19 jaar keuringsbewijzen l.t.s. + toel. ex. of s.k. u.t.s. of 3 jr. u.l.o., 2 jr. h.b.s.	2	40	
	2. min. 17 jr. + 2 mnd. keuringsbewijzen l.t.s. + toel. ex. of 2 jr. avondopl. V.D. 2 jr. praktijk	1	33-36	
	3. 15 jr. + 2 mnd. keuringsbewijzen l.t.s. + s.k. u.t.s. of dipl. mulo-A (+ wisk.) of 1 jr. praktijk + toel. ex.	3		12
vliegtuigmonteur vliegtuig-elektronisch monteur vliegtuig-elektro-instrumentenmonteur	als voor 2 jr. opl. u.t.s.	2	40	
M.N.O. technisch dagonderwijs				
hoger techn. onderwijs schakelklas h.t.s.	s.k. u.t.s. of l.t.s. + v.u.t.o. + toel. ex.	1	37	
opl./afdelingen: aannemer automobieltechniek bouwkunde chemie econ. bedrijfstech. elektrotechniek fysische techniek landmeetkunde mechanische technologie metaalkunde scheepsbouwkunde textielwerktuigkunde vliegtuigbouwkunde weg- en waterbouwkunde werktuigbouwkunde chem. techniek	1e leerjaar: 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of dipl. mulo-B of verkl. u.t.-dagschool of s.k. h.t.s.	3	33-35	
	2e leerjaar: h.b.s.-B of gymn.-B	4	40 (incl. praktijkjaar)	
econ. bedrijfstech.	get.schr. h.t.s. of get.schr. h.text.school	4 1	40 40	
opl. confectie-industrie	1e leerjaar: 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of dipl. mulo-B	4	40 (incl. praktijkjaar)	
	2e leerjaar: h.b.s. of gymn.-B	1	42	
opl. fotografische industrie	h.t.s., afd. chem. techn. of fys. techn.	1	42	
opl. grafische industrie	h.t.s., afd. chem. techn. of werktuigbk. of econ. bedrijfstech.	1	42	
opl. macromoleculaire technologie	h.t.s., afd. chem. techn. of kand. ex. chemie T.H.	1	38	
opl. textieltechniek techn.-wetensch. opl. (A)	h.b.s.-B of gymn.-B	3½	36-40 (incl. praktijkjaar)	
techn.-organisatorische opl. (B) mech.-techn. chem.-techn.	voorber. jr.: dipl. mulo-B of 3 jr. h.b.s.	1	36	
	1e lj.: h.b.s.-B of gymn.-B of voorber. jr.	3½	36-40 (incl. praktijkjaar)	
techn.-comm. opl. (E)	h.b.s.-A	3	36-40 (incl. praktijk- jaar)	
bedrijfsleider bedrijfsorganisator	1e leerjaar: dipl. mulo-B of 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of toel.ex. 2e leerjaar: h.b.s.-B of gymn.-B	4	38 (incl. praktijkjaar)	
middelb. techn. en nijverheidsonderwijs opl. horecabedrijf	1e leerjaar: dipl. mulo-B of 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of toel.ex. 2e leerjaar: h.b.s. of gymn.-B, leeftijds- bepaling	3	35-41 (incl. praktijkstages)	

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding	
		jaar	aantal lessen per week dag avond
opl. leder- en schoenindustrie lederbewerking mach. schoenfabricage opl. mijnopzichter ¹⁾	17 jr. + dipl. mulo-B of 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of toel.ex. 1e leerjaar: voorb. leerjaar 2e leerjaar: h.b.s.-B of gymn.-B of h.t.s. of dipl. mulo-B	2 3	44 16-24
opl. opzichter bij de opmetingen i.d. mijnen (mijnmeter) ¹⁾	18 jr. + 1 jr. ondergrondse praktijk + h.t.s., h.b.s.-B of gymn.-B of h.b.s.-A, dipl. mulo-B, 3 jr. h.b.s. + toel.ex. l.t.s. + 4 jr. prakt. + toel.ex.	3	16
opl. werkmeester mijnbedrijf opl. analist leerling-analist chem. en med. richting	1e leerjaar: dipl. mulo-A (+ wisk.) of 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of 4 jr. h.b.s. (6 j. c.) of m.m.s. } 2e leerjaar: h.b.s.-B of gymn.-B	2	1e lj. 23-26 2e lj. 12-22 chem.r. 26-30 med.r.
alg. klinisch analist (dipl. C I)	11.-analist med. richting	1	38

M.N.O. technisch avondonderwijs

avond-h.t.s.

afdelingen:

bouwkunde elektrotechniek mech. technologie scheepsbouwkunde werktuigbouwkunde weg- en waterbouwkunde industrie-avondschool werktuigbouwkunde B	cfm. voor dag-h.t.s. + werkzaamheid in de praktijk	6	16
elektrotechniek B applicatiecursus meet- en regeltechniek	industrie-avondschool, afd. werktuig- bouwkunde A } industrie-avondschool, afd. elektrotechniek B }	4	9-12
elektronentechniek betonconstructeur staal- en betonconstructeur stedebouw. techniek	h.t.s., afd. elektrotechniek, werkt.bk., chem. techniek h.t.s., afd. fys. techniek h.t.s., afd. elektrotechniek h.t.s., afd. bouw., weg- en waterbouwk. idem idem	2 1 2 2 2 2	6-8 6 6 9 6 6-7
opl. elektrotechn. opzichter	3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of dipl. mulo-B of u.t.-dagschool of toel.ex.	4	12-15
appl. cursus bedrijfsorganisatorische problemen	h.t.s. + 3 jr. praktijk	2	4
opl. analist leerling-analist chem. richting	1e leerjaar: dipl. mulo-B of 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of 4 jr. m.m.s. 2e leerjaar: h.b.s.-B of gymn.-B	2	9-12

**M.N.O. middelb. kunst- en kunstnijver-
heidsonderwijs, architectenopleiding**het onderwijs aan de kunst- en kunst-
nijverheidsscholen omvat opleidingen op
het gebied van:

de vrije kunst

vrije teken- en schilderkunst
vrije grafische kunst
vrij beeldhouwwerk
de monumentale gebonden kunst
muurschildering
sgraffito
mozaïek
glasdecoraties
glas in lood
wandtapijt3 jr. h.b.s. of
4 jr. gymn. of ²⁾
4 jr. m.m.s. of
dipl. mulo-A of B4-5   35-40
(soms incl. praktijkjaar)¹⁾ opl. vorm nog in overleg²⁾ overleg over invoering s.k.

r. = richting

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
de toegepaste kunst				
binnenhuisarchitectuur en meubel-ontwerpen	idem	4-5	7-8 mnd. 12-15	
metaalbew.-edelsmeden				
boekbinden-leerbewerken				
ceramiek				
publiciteit-reclame				
illustratie-typografie				
fotografie en filmvorming				
modetekenen en ontwerpen				
de industriële vormgeving		4	35	3 > 9 mnd. 10
architectenopleiding ¹⁾				
voorbereidend voortgezet bouwkunst-onderricht (v.v.b.o.)	3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. of dipl. mulo-B + h.t.s. afd. bouwk. of weg- en waterbouwkunde of toel.ex.	2		
voortgezet bouwkunstonderricht (v.b.o.)	v.v.b.o.	4		
stedebouwk. hoger onderricht (s.h.o.)	v.v.b.o.	4		
hoger bouwkunstonderricht (h.b.o.) - vrije studie	v.b.o. of s.h.o.	2		
kerkelijke architectuur	h.b.o.	3		
M.N.O. opleiding van leraren				
Akte N b (timmeren en mach. houtbewerking)	1. bewijs alg. ontw. N.O. of	2		basisopl. 10-13
N c (metselen)	2. dipl. mulo-A of B ²⁾ of			
N e (schilderen)	3. I.V.O.-dipl. B ²⁾ of			
N f (meubelm. en fijne/mach. houtbewerking)	4. toel. ex. 1e leerkring kweekschool of			
N h (plaatwerken, vuurwerken, constructiebankwerken)	5. handelsdagschool 3 j. cursus of			
N i (elektr. en aut. lassen en constr. bankwerken)	6. 3 jr. handelsdagschool, 3 jr. h.b.s., gymn. of			
N j (metaalbewerken voor de werktuigbouw)	7. l.o. akte onderwijzer of			
N k (fijnmetaalbewerking)	8. get.schr. u.t.s. of			
N l (letterzetten)	9. s.k. h.t.s. of			
N m (boekdrukken)	10. get.schr. A.M., B.M., A.S. of			
N o (kleermaken)	11. dipl. V.D. als scheepswk. ⁴⁾			
N ph (schoenmaken, handwerk)		1		voortgezette pl. 10-13
N pm (schoenmaken, mach.)		1		afsluitende opl. 10-13
N u (elektrotechn. montage)				of
N w (motorrijtuigherstellen)				afsluitende op. (4)
N z (fitten, koper-, lood- en zinkbewerken)				36-40
N I (natuurk., mechanica, wiskunde)				
N IIa (handtek., lijntek., techn. schetsen)	als onder I-11			als voor akte N III
N IIb (lijntek., handtek., lettertek., dec. tekenen)	als onder I-11 + l.o. tekenen of gelijkwaardig dipl.	3	37-40 ⁵⁾	
N III (bouw. tekenen c.a.)				basisopl. 10-13
N IV (werktuigbk. tek. c.a.)		2		voortgezette opl. 10-13
N IVw (vakt., autohersteller)	als onder I-11	2		afsl. opl. 10-13 (4)
N IVz (vaktek. gawalo)				
N V (elektrotechn. vaktek.)		2		
N X (meubeltekenen)		1	afsl. 36-40	
N t (boetseren)	als voor N IIb	variërend		
N XI (lijntek., handtek., mode-tek., ontwerpen aan n.v.m.)	mulo-dipl. ³⁾ of onder 3, 4, 5, 6, 7 of 3 j. vooropl. lerares N.O. of O.C.M.A.	4	39-40 (4)	
N XXII (baketbakken)	als I-11 + bewijs vakbekwaamheid b.k.	2		basisopl. 9
N XXIII (brood-baketbakken)	als I-11 + bewijs vakbekwaamheid b.b.k.	2		voortgez. opl. 9
		2		afsluitende opl. 9

¹⁾ opl. vorm nog in overleg

²⁾ mits ex. in Ned., 2 vreemde talen, aardrk., geschied., kennis der natuur (hoofdvak nat.k.), algebra en meetkunde

³⁾ mits ex. in Ned., Frans, Duits, Engels, aardrk., geschied., kennis der natuur en of algebra + meetk. of boekh. + handelsrekenen

⁴⁾ voor toelating tot het akte-examen is 4 jaar praktijk vereist, verkregen na 1 januari van het jaar, waarin de 17-jarige leeftijd werd bereikt

⁵⁾ incl. opl. voor het ped. getuigschr. N.O.

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
N IIIa (bouwkunde c.a.)	12. h.b.s.-B of 13. gymn.-B of 14. get.schr. B.M., B.S. of 15. h.t.s. +	nog geen gesubs. opl.		
N XIII (scheepswerkt.kunde)	N III of h.t.s., afd. bouwk. + 3 jr. prakt. 12-15 + C 1 als scheepswerktuigk. + 6 jr. vaartijd of lt.t.z. I T.D. bij K.M. + 6 jr. vaartijd	4	8-10	
N XV (zeemanschap)	12-15 + dipl. 1e stuurman g.h.v. of 1 t.t.z. I (1e ged.) bij K.M. + 1 jr. vaartijd	3	7-9	
N XVI (wisk., zeevaartkunde)	12-15 20 jaar	4		
N XVIa (radiotechn.)	12-15 20 jaar	geen gesubsidieerde opleiding		
N VI (binnenvaartkunde)	1-11 + dipl. schipper voor rivier- en kanaalvaart + dipl. schipper voor de vaart op de ruime vaarwaters en de kanaalvaart of dipl. schipper vaart door geheel Nederland of dipl. schipper voor de Rijnvaart N.-akte of daarmede overeenkomend bewijs van bekwaamheid (h.t.s.-getuigschr. + 3 jr. praktijk e.d.) ¹⁾	idem		
ped. getuigschrift voor het N.O.	dipl. mulo-A of gelijkw. dipl.	1	5-10	
l.o. tekenen			1 x 9 mnd. 15	
m.o. tekenen (M.O.-A en MA)	dipl. mulo-A of toel.ex.	3	37-40	
(M.O.-B en MB)	h.b.s. of gymn. of m.m.s. of h.t.s. of hoofdakte + M.O.-A (MA)	2	40	
M.N.O. nautisch onderwijs				
stuurmansleerling get.schr. A.S.	max. 18 jaar keuringsbewijzen dipl. mulo-A ²⁾ of 2 jr. h.b.s. of 3 jr. gymn.	2	38-39	
get.schr. B.S.	max. 19 jaar keuringsbewijzen 1. dipl. mulo-B ³⁾ of 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. 2. h.b.s.-B of gymn.-B	2	38-39	
stuurman g.h.v. 3e stuurman	1. get.schr. A.S. + 1 jaar dekdienst a.b.v. zeeschepen of zeevissersvaartuigen na het 15e levensjaar ⁴⁾ 2. 1 jr. dekdienst a.b.v. zeeschepen of zee- vissersvaartuigen na het 15e levensjaar + toel.ex. in rekenen, aandr., Ned.	3-5 mnd.	36-38	
2e stuurman	3e stuurman g.h.v. + 2 jr. dienst als wacht- tend stuurman a.b.v. schepen in de g.h.v. ⁵⁾	4-6 mnd.	29-32	
1e stuurman	2e stuurman g.h.v. + 2 jr. dienst als zelfst. wachtdoend stuurman a.b.v. schepen in de g.h.v.	1	29-33	
stuurman k.h.v. stuurman k.h.v.	3 jr. dekdienst a.b.v. zeeschepen of zee- vissersvaartuigen (tenminste 18 mnd. a.b.v. zeeschepen in de k.h.v.) idem + stuurman k.h.v.	6-18 mnd.	36	
aanvullingsdiploma stuurman k.h.v. stuurman beperkte k.h.v.	3 jr. dekdienst a.b.v. zeeschepen of zeevissers- vaartuigen (tenminste 12 mnd. a.b.v. zee- schepen in de k. of beperkte k.h.v.)			

¹⁾ vóór toelating tot het examen moet men 60 oefenlessen hebben gegeven

²⁾ met voldoende cijfers voor 3 v.d. vakken, rekenen, algebra, meetk., natuurk.

³⁾ zonder vrijstellingen

⁴⁾ bezitters van B.S. kunnen onder bepaalde voorwaarden worden vrijgesteld van het ex. voor 3e stuurman

⁵⁾ mag voor max. 1 jr. vervangen door diensttijd als zelfst. wachtend stuurman op andere zeeschepen, mits buitengaats doorgebracht

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur van de opleiding		
		jaar	aantal lessen per week	
			dag	avond
radiotelegrafist certificaat 2e klas	keuringsbewijzen dipl. mulo-A (+ wisk.) <i>of</i> 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn.	2	36-38	
certificaat 1e klas radarwaarnemer	certificaat 2e klas get.schr. A.S., B.S. <i>of</i> 3e stuurman g.h.v. <i>of</i> stuurman k.h.v.	1 2 weken	36-38	
radarnavigator	radarwaarnemer <i>of</i> 1e stuurman g.h.v. <i>of</i> stuurman k.h.v.	2 weken		
leerling-scheepswerktuigkundige get.schr. AM	max. 18 jaar keuringsbewijzen dipl. mulo-A ¹⁾ <i>of</i> 2 jr. h.b.s. of 3 jr. gymn. <i>of</i> l.t.s. + v.u.t.o. + toel.ex. ²⁾	2	42-44	
get.schr. BM	max. 19 jaar keuringsbewijzen dipl. mulo-B ³⁾ <i>of</i> 3 jr. h.b.s. of 4 jr. gymn. <i>of</i> s.k. h.t.s. <i>of</i> l.t.s. + v.u.t.o. + toel.ex. ⁴⁾	2	44	
scheepswerktuigkundige dipl. A	dipl. V.D. of A.D. (voor bezitters B.M.) + vaartijd	4-5 mnd.	23	
dipl. B ₁	dipl. A + vaartijd	6 mnd.	26	
dipl. B ₂	dipl. B ₁ <i>of</i> dipl. A.D. + dipl. A + vaartijd	6 mnd.	29	
dipl. C ₁	} dipl. B (1 + 2) + vaartijd	6 mnd.	21	
dipl. C ₂		6 mnd.	26	
vliegtuigwerktuigkundige	get.schr. vliegtuigmonteur of vliegtuig-elektronisch monteur of vliegtuig-elektro-instrumenten- monteur + 1 jaar praktijk	1	40	

¹⁾ met voldoende cijfers voor 3 v. d. vakken, rekenen, algebra, meetk., natuurk.

²⁾ in Ned., rek., algebra, planimetrie, materialenkennis, metaalbewerken, vaktekenen

³⁾ zonder vrijstellingen

⁴⁾ in Ned., rek., algebra, planimetrie, materialenkennis, metaalbewerken, vaktekenen, aardrk.

BIJLAGE II

Overzicht van opleidingen en cursussen voor nijverheidsonderwijs voor meisjes

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur en wekelijkse aantal lessen van de opleiding of cursus
I. Lager nijverheidsonderwijs voor meisjes		
primaire opleiding huisvrouw ten plattelande	6 klassen lagere school 1. 16 jaar + 1 jaar praktijk in de huishouding 2. getuigschrift primaire opleiding + 1 jaar praktijk in de huishouding	2 jaar, 32 lessen per week ¹⁾ 2 jaar, max. 36 lessen per week ¹⁾ in internaat 1 jaar, max. 36 lessen per week ¹⁾ in internaat
assistente in de huishouding eventueel met beroepenoriëntatie	1. 2 jaar voortgezet onderwijs 2. getuigschrift primaire opleiding	2 jaar, 34 lessen per week ¹⁾ 1 jaar, 34 lessen per week ¹⁾ eventueel 2 jaar, 16 lessen per week
naaister leerling-verkoopster gezinsverzorgster	getuigschrift primaire opleiding idem	2 jaar, 34 lessen per week ¹⁾ 1 jaar, 34 lessen per week ¹⁾
leerlingstelsel: gezinshulp kleuterhulp huishoudhulp confectienaaiester naaister in de tricot-industrie nopster en stopster schoenstikster huishoudcursus landbouwhuishoudcursus cursus voor arbeidende meisjes	18 jaar en 6 maanden en ten minste getuigschrift primaire opleiding, huishoudcursus of landbouwhuishoudcursus	1½ jaar, waarvan 6 maanden internaat; 2 maanden 31 lessen, 4 maanden 24 lessen per week. Voor enkele opleidingen is tot wederopzegging toegestaan de duur van de internaatopleiding te beperken
	6 klassen l.o. en leerplichtvrij getuigschrift gezinshulp of primaire opleiding leerplichtvrij	2 jaar, 19 lessen per week ²⁾ 2 jaar, 18 lessen per week ²⁾ idem
	6 klassen l.o. en leerplichtvrij idem	1 jaar, 8 lessen per week ²⁾ idem
	idem	1 à 2 jaar, 8 lessen per week
	idem	2 jaar, 8 lessen per week
	leerplichtvrij	1 of 2 jaar, ten minste 16 lessen per week
	idem	1 of 2 jaar, 5—16 lessen per week
	idem	dagcursus: 2 jaar (tweemaal 12 mnd.); 5—8 lessen per week avondcursus: 2 jaar (tweemaal 12 mnd.) of 3 jaar (drie-maal 8 mnd.), 5—8 lessen per week
	idem	2 jaar, 5 lessen per week
cursus voor bejaardenhelpsters cursus voor serveersters bijscholingscursus voor winkelpersoneel voorlichtingscursus cursus voor kraamverzorgsters boerinnencursus	leerplichtvrij, ten minste 16 jaar idem	½ jaar, 15 lessen per week ½ jaar, 3—6 lessen per week
	getuigschrift	4—8 weken, 3 lessen per week aanvullende lessen
	gehuwd of ouder dan 20 jaar	6 maanden, 3 à 4 lessen per week of 3 maanden, 6 à 8 lessen per week
cursus in: linnenaaieren kostuumaaieren verstellen koken kinderverzorging en opvoeding fraaie handwerken patroontekenen en knippen huishoudelijke vakken fijne keuken dekken en dienen	leerplichtvrij	6, 12 of 21 weken, 3 of 6 lessen per week idem 6, 12 of 21 weken, 3 lessen per week idem idem idem idem idem 6 weken, 3 lessen per week
II. Uitgebreid lager nijverheidsonderwijs voor meisjes		
3-jarige vooropleiding voor lerares N.O. inrichtingsassistente	getuigschrift primaire opleiding en bijzondere aanleg getuigschrift assistente in de huishouding	3 jaar, 36 lessen per week ¹⁾ 2 jaar, waarvan 1 jaar 36 lessen per week ¹⁾ en 1 jaar praktijk in gezin en inrichtingen
vormingsklas	Mulo-diploma of een daarmee naar het oordeel van de minister gelijkstaande ontwikkeling ⁴⁾	1 jaar, 36 lessen per week ¹⁾ 2 jaar, 18 lessen per week of 3 jaar, 12 lessen per week
1. dagklas 2. avondklas		1 jaar, 36 lessen per week ¹⁾ idem
huishoudkundige	1. getuigschrift vormingsklas 2. getuigschrift 3-jarige vooropleiding voor lerares N.O. 3. eindgetuigschrift h.b.s. met 5-jarige cursus, gymnasium of m.m.s.	1 jaar, 36 lessen per week ¹⁾ ; 150 dagen praktijk in gezin en inrichting; zo mogelijk 20 dagen vormingscentrum als huishoudkundige (praktijk ten plattelande) 150 dagen praktijk in inrichtingen, ev. met aanvullende lessen
huishoudkundige ten plattelande huishoudkundige voor inrichtingen	als huishoudkundige 1. getuigschrift huishoudkundige (ten plattelande), behaald na vormingsklas of 3-jarige vooropleiding voor lerares N.O. 2. getuigschrift huishoudkundige (ten plattelande), behaald na eindgetuigschrift h.b.s. met 5-jarige cursus of gymnasium	3 maanden, 36 lessen per week ¹⁾ en 90 dagen praktijk in inrichtingen
kinderverzorgster	1. getuigschrift assistente in de huishouding 2. getuigschrift 3-j. vooropleiding voor lerares N.O. 3. getuigschrift vormingsklas 4. getuigschrift huishoudkundige (ten plattelande)	1 jaar, 30—33 lessen per week ¹⁾
kinderverzorgster in koloniehuzen	als kinderverzorgster	idem en 240 dagen praktijk in koloniehuzen

¹⁾ eventueel te vermeerderen met 1 les in godsdienstonderwijs of levensvragen

²⁾ de overige tijd wordt in gezinnen praktisch gewerkt

³⁾ de overige tijd wordt in bedrijven praktisch gewerkt

⁴⁾ na het doorlopen van de vormingsklas is toelating tot de leraresopleiding alleen toegestaan, indien de gegadigde in het bezit is van een van de bewijzen van voldoende vooropleiding voor deelneming aan het examen voor de akte, waarvoor zij wenst te gaan studeren. (Zie III)

Opleiding of cursus	Voorwaarden van toelating	Duur en wekelijkse aantal lessen van de opleiding of cursus
opleiding voor de akte k (nuttige handwerken l.o.)	1. akte van bekwaamheid als onderwijzer 2. bewijs van voldoende vooropleiding ¹⁾ 3. diploma A.V.V. II en A.V.V.-L. 4. 3-jarige vooropleiding voor lerare N.O. 5. N-akte	1 jaar, tenminste 3 lessen per week
opleiding voor de akte u (vrouwelijke handwerken l.o.)	akte k (nuttige handwerken l.o.) of akte van bekwaamheid als onderwijzer met aantekening van bevoegdheid tot het geven van onderwijs in nuttige handwerken voor meisjes	1 jaar, max. 18 lessen per week, of 2 jaar, max. 9 lessen per week
opleiding voor de akte v (huishoudkunde l.o.)	1. akte van bekwaamheid als onderwijzer 2. bewijs van voldoende vooropleiding ¹⁾	2 jaar, ten minste 8 lessen per week 3 jaar, 12 lessen per week
kostuumnaaister coupeuse	getuigschrift naaister getuigschrift kostuumnaaister	1 jaar, 36 lessen per week ²⁾ idem
III. Middelbaar nijverheidsonderwijs voor meisjes		
akte Na (vervaardigen van eenvoudige onder- en bovenkleding en van huishoudgoed)	A. getuigschrift vormingsklas of huishoudkundige (ten plattelande), of daarmee door de minister gelijk te stellen opleiding, en een van de volgende bewijzen van voldoende vooropleiding: 1. Mulo-diploma ³⁾ 2. eindexamen 3-j. handelsdagschool of h.b.s. 3. bewijs van onvoorwaardelijke toelating tot de 4e klasse van een gymnasium, 5- of 6-j. h.b.s., 4-j. handelsdagschool, middelbare school voor meisjes 4. akte van bekwaamheid als onderwijzer 5. I.V.O.-diploma B van de stichting „Het I.V.O.-diploma“ of van de „Vereniging van I.V.O.-scholen“ ⁴⁾ 6. bewijs van te zijn geslaagd voor het toelatingsexamen, bedoeld in art. 13, eerste lid, onder d, van de Kweek-schoolwet (toelatingsexamen eerste leerkring) 7. eindexamen opleidingsschool voor chr. maatschapp. arbeid (O.C.M.A.), A.V.V. (Alg. Vrouwelijke Vorming) 8. diploma's A.V.V.L. (Algemene Vrouwelijke Vorming voor de leraresopleiding N.O.) van de Stichting I.V.I.O. ⁴⁾ B. getuigschrift 3-j. vooropleiding voor lerare N.O.	4 jaar, max. 38 lessen per week, waarin ten minste 30 werkdagen praktijk in volledige dagtaak, in de regel in bedrijfs- of schoolatelier
akte Nd (eenvoudige handwerktechnieken, stofversieren en tekenen)	een van de bewijzen van voldoende vooropleiding, hierboven genoemd onder A 1 t/m 7, of B	4 jaar, max. 38 lessen per week
akte Nq (dameskleermaken)	akte Na en pedagogisch getuigschrift N.O.	4 jaar, max. 36 lessen per week, waarin ten minste 400 dagen als dameskleermaakster (na het behalen van de akte Na) in volledige dagtaak op (een) bedrijfs- en/of schoolatelier(s), waarvan ten minste 150 werkdagen op bedrijfsatelier ⁵⁾
akte Nr (vervaardigen van fijn huishoud- en lijfgoed)	akte Na en pedagogisch getuigschrift N.O.	4 jaar, max. 32 lessen per week, waarin ten minste 250 dagen als linnennaaiester (na het behalen van de akte Na) in volledige dagtaak op (een) bedrijfs- en/of schoolatelier(s), waarvan ten minste 120 werkdagen op bedrijfsatelier ⁵⁾
akte Ns (handwerktechnieken en het vervaardigen van kunstnaaldwerk)	als akte Nd	4 jaar, max. 38 lessen per week
akte Ngy (lichamelijke oefening)	akte Na, Nd, Ns, N VII, N VIII, N XII, N XIX, N XX, of N XXI en pedagogisch getuigschrift N.O.	1 jaar, waarin ten minste 580 lessen worden gegeven
akte N XII (zorg voor de gezondheid, woning, voeding en kleding)	als akte Na	3 jaar, max. 38 lessen per week + 150 werkdagen in volledige dagtaak in huishoudelijke betrekking(en)
akte N XVII (gezondheidszorg, huishoud-economie en de zorg voor de woning en voor de textiel)	akte N VII, N VIII met aanvullingsgetuigschrift, N XII of N XIX en pedagogisch getuigschrift N.O.	2 jaar of langer, max. 16 lessen per week + ten minste 400 lessen aan een rijks- of ingevolge de Nijverheidsonderwijswet gesubsidieerde nijverheidsschool ⁶⁾
akte N XVIII (gezondheidszorg, huishoud-economie en de zorg voor de voeding)	akte N VII met aanvullingsgetuigschrift, N VIII, N XII of N XIX en pedagogisch getuigschrift N.O.	idem
akte N XIX (landbouwhuishouden)	als akte Na	3 jaar, max. 38 lessen per week + ten minste 150 werkdagen praktijk in volledige dagtaak in huishoudingen ten plattelande
akte N XX (kinderverzorging en opvoeding en handenarbeid)	A. getuigschrift vormingsklas of huishoudkundige en een van de bewijzen van voldoende vooropleiding, genoemd onder de voorwaarden van toelating tot de opleiding voor de akte Na onder A 1 t/m 7 B. getuigschrift driejarige vooropleiding voor lerare N.O.	3 of 4 jaar, max. 38 lessen per week, waarin ten minste 240 werkdagen praktijk in volledige dagtaak bij kinderen in huishoudingen, inrichtingen en/of kleuterscholen, waarvan ten minste 42 werkdagen in de huishouding op een boerderij
akte N XXI (land- en tuinbouw)	als akte N XX	2 jaar, max. 36 lessen per week + ten minste 250 werkdagen praktijk in volledige dagtaak in land- en tuinbouw-bedrijven
vooropleiding voor diëtiste	1. getuigschrift huishoudkundige voor inrichtingen, mits de hiervoor vervulde 150 praktijkdagen zijn doorgebracht zowel in instellingen voor 80—250 als in instellingen voor meer dan 250 personen 2. getuigschrift huishoudkundige + 180 praktijkdagen in instellingen voor 80—250, zowel als in instellingen voor meer dan 250 personen	1½ jaar, max. 32 lessen per week
diëtiste	1. getuigschrift vooropleiding voor diëtiste 2. akte N VIII 3. akte N XII of N XIX (met aanvullende lessen)	1 jaar, waarvan 4 maanden halve en 2 maanden hele dagen praktijk

- ¹⁾ 1. eindexamen 3-jarige handelsdagschool of 3-jarige h.b.s.;
2. bewijs van onvoorwaardelijke toelating tot de 4e klas van een gymnasium, van een h.b.s. met 5-jarige of 6-jarige cursus, van een handelsdagschool met 4-jarige cursus of van een middelbare school voor meisjes;
3. onder rijks toezicht afgegeven Mulo-diploma, met examenvakken Nederlands, Frans, Duits, Engels, geschiedenis, aardrijkskunde, kennis der natuur, biologie, algebra, meetkunde en rekenen;
4. bewijs van te zijn geslaagd voor het toelatingsexamen voor het eerste leerjaar van de eerste leerkring van een kweekschool voor onderwijzers(essen).
²⁾ met examenvakken Nederlands, Frans, Duits, Engels, geschiedenis, aardrijkskunde, kennis der natuur, en verder of algebra en meetkunde of handelsrekenen en boekhouden. Voor ontbrekende vakken dient aanvullend examen te zijn gedaan, waarbij als gemiddelde voor die vakken het cijfer 6 of hoger moet zijn behaald.
³⁾ mits met goed resultaat eindproeven zijn afgelegd in de vakken Nederlands, Frans, Duits, Engels, geschiedenis, aardrijkskunde, kennis der natuur en verder of algebra en meetkunde of handelsrekenen en boekhouden.
⁴⁾ mits voor 1 januari 1965 geplaatst in de eerste klas van de leraresopleiding; minimum leeftijd 22 jaar.
⁵⁾ om aan het examen te kunnen deelnemen moet de gegadigde het bewijs overleggen, dat zij op grond van het bezit van de akte Na ten minste 400 lessen heeft gegeven aan een gesubsidieerde nijverheidsschool.
⁶⁾ de 400 lessen moeten zijn gegeven na het behalen van een der in de tweede kolom genoemde akten en van het pedagogisch getuigschrift N.O.